

САХА-НОВОСТИ

Улук Имангэ кийи халы-ааланы сайланыры аңгепсана (АРЧК ДВ) Улук Имангэ тустар сири талыттары сүйүү кийи оторууга үлөтө сыйлар. Кийи хас биринчи бырайыгы арылгыны, тус адырыктаах көмөлөһөр. Оңулук отонор таларына көскөтүрүмү үсөктөргө, бөрүлүмүмү атылырга көмө отобулуо.

Бу күнлөргө Арьмынмахха улукун исторический түтүн бүсүн аякта. Ол кураа, бөлүсүзкө ийнэр таппа дыкаахк бүчүм туура пазиллээккэ, үйүзү күтүһүр кимс тохтобул күннүтүн, кууаахккып дыйаахккып тыһаахккып.

– Күсүшкән сүх танардыгыз тыла сүх юһи юрүтә. Бийиги маһан дыммузун сэрәбитин танараны итәйтерә ыһырбыһың. Итәһи ыһыһы – хас биярһи юһи байыһи тус итәриһә. Бу хасашһынған дәйдуһутуһар таһталыһи куһуһуһә, дымһи сүһыһи тыһи кәһһән, итәһә сәһәһуһи, „Аһыһаһыһи тәһәһыһи тыһалһи һәһәһи дә аһыһаһыһи“

Арьсалаах тагарагын дэлгэц Улук Илнэтэ саамай үрлүк дэлгэцэн билээр. Арьсалаах гэгдүүлгэ уруусу лана I Хайхасын Минна бастаах чочубуша тулалзан үгсэр киллэр дигри дэону кариам (пожарный) арьсалаахтар сүрэхтэн аайлаар эбит. Онгон 1732 с. Алма Солобушлытар чочубуша үгсэр килан дэону сүрэллэр, иал булар дэону борзгалинр уонна салбүттэри сүрүна киллэрэр буолбуттар. Чочубуша Бостурускай улусун сохоток тагара дэлгэц эгэ. Он I Хайхасын 20-ч кэс ырах сир. Салтык Степной Дума 1837 с. атыанын 31 күнүттэри Ууралынны Саха сиринэр 25 тагара дэлгэц туулалар буолбук. Онно I Хайхасын дэону Түөйү үрэк Дыла Башлытыгар тулулулуктаах чочубушаа сыйлыахтаастара буланынаммыт. Ону Хайхасын салгытаа ыраадырбатын, бэйэ күлүттөн чочубушанын гэгдүүлгэ илнэр тутарга көрүөлүт. Ончолорго гэгдүүлгэ салгыан слорор кыткэс С.П.Шарыков уонна Полюклар аймах Арьсалааха, оттон гэгдүүлгэ саамай элбэк дэоникос аҕа ууһун чычылыаах Миског уонна гэгдүүлгэ улукан баайа Дюсүгөсө Сэрэллэттэр Байына

Күнүс 14 чаастан „Сарыал“ Күлпуура
канингер Чурапчы күнүн үөрүүдөхик
арыйыны ыгыгыгыга. Манна үлүүсүг даба

Ылалымы сыңар улуусу тутар ымытылар
тэрэһин үтүс үтүө санаалары садыада, үлүс-
химияска сана сабыастары арыйыада.

Оксана ЖИРКОВА.

АРЫЛААХХА КУОЛАКАЛ ТЫАҢААТА

үзүрүн Кыял Уузабыл тумулар чоңубу-
наны тутпарга дийн турурсубуттар. Ол
эрин үт-хары сукумун, ити болтурос, ток-
токулубут. Ол сенге бырганыла Иман уула
Мирон Поковлар сабагытпак көпсөн итири-
ген чоңубулаи сизринбиз тутпарга
ситкелнээр. Онон 1856 с. Ыйык Куял
дытпн арабыла Фелор Семенин
Киремин Арылаахса чоңубула акалыга
туһуути сизрин-туомун толорбут.
Чоңубула маһыл, наалыах
матарыаалтарын үкүти Иван, Мирон
Поповлар, сорзону ийишпек сиктоскооро
уйумматтар. Онон дыт тутуута ики
сыгыан суһалык бүтүл, чоңубула 1858 с.
батмбубут. Онон дынпак үзүрүн 1862 с.
арадабыл Арылаахсага таңара дытпн
бастаа арабылыаи дуубууи
семилария урөктөк нууча киһи
А.М.Яценский алаан, "Хаяхсыгкы
Никсисская часовня" дийн аптаан кадра
машылыгыиан сибити пымыл. Сибтскый
былаас юмгөр таңара дытүрүн эиин
политикаыан Арылаах таңараны
дытпн куокаалара уһулубуттар, сорок
сабыааапылааи, тыллара эр уһулубута.
Сороктор элгитерини, ийө куокаи уһулган
сирэз түһринэр ики аны хайдыбыт.
Куокаалары созуру ыларга быһарыа
тажыбыт. Онон 1943 с. Спиттаңара дыт-
үрүн хайла туралырыан хааларарга
пийарбыт дыһалыан үтө бир көмөт тек-
он хааи. Саха сириттэ барбыт куокааи

лар Иркутскайга тийнхэн тохтообут
булсуулартайгаа. Онтон сайнхын сүрмэсби-
гэр тутуулубут булсууларын сөн дөөн
сүлхэхтөр бйлаараллар. Ити юмтэн күн
бөгөөд дүрү тэцрү дүмтэ бйотин аюула-
лхорхоо, бйрүдүлүн, ижилжэийн тур-
бута. Олон ырах дүүлү тохтоулубут
дүүлүлүн сөрүлүн, арылалхтар
дүүлүлүн үлхүлүн бйлхүлүн.

Билгирин күрүсү, куошкал тыаһа урат дайыһыах. Үлө күлүтэр, таңарар быраһыһыахтарыгар, постарга таңарар сулуускаа ыһыһыларын туһунан куошкал тыаһыттан бигэһирэ. Куошкал бастабы охсууун күннө төбөнү үһһэ катобулутуохтоох, ивэис охсууга кирбэстэннэлиэхтээх, үһүею боклутуонна-һыһыахтээх. Хас бигирди куошкал тыаһа уратыаах. Куошкал бөлөбүтүн тыаһа өһүнүн арыс турукка киллэрэр. Кыралар уоскуталыр, улахаттар орукутэлэр. Тыаһыах куошкал тыаһын хантык да аһархурар, инаструмент үүкүтэр, хыһылар кыада суох. Куошкал тыаһа өһи дууһатын, эһи-ханын эһиһирин туһунан нука диктээһэн турар. Сүрөкэммөтөх да өһи куошкал тыаһын иһитэрэ, тохуу түтэн таңараттан күүһү, көмөнү ыһарылар сүбөһүүтэр.

[illegible]

Ахсынның 3 күнүгөр Саха сириг илгиз-
каза Роман тахсин кулукчаллары сибини
тыһылы сирин-туомун ыһпарын таһыһы
баулаахтары сүрэхтөбү. Бу курук илгиз
пийиһирингэ, дьон-сүргэ сүрэхэр сыһыһы
тыһагыһа биир дьонунан үс
огоһутунна.

Оксана ЖИРКОВА.

КЫРА УҢУЙААНТАН САҒАЛААН, ХААЧЫСТЫБАЛААН

2015 сэмдлаахха, тохсунньу ыйга Дьоккуускайга Чебоксардаагы политехнический институт профессора О.Г. Волков “Создание эффективной системы выявления задатков и развития способностей детей в ДОО и школе” дуон аангардскай кууруругар үөрүнэ сымдаан, туту истиибинистин ырыталаан кэснэтэр этибит.

Очиролорго Кытаанахгаады
“Ньургунян” улууһаан ээбидинсэйи Мария
Андреевна Федорова: “Биһиги, ыраах
олорор кыра уһууһаанар, биһирэ кытыһаан
(селевое взаимодействие) үлэлээтэкпитигэ,
үлэбиг кэдүүтээтэк, таһарыһыах бусуо
эбиг”, – дэбигэ. Бырайыак идентан, ис
холоһуну үөрэх минастеристиботин
иһиги үрүтэр кафедра доцена, педагогиче-
ский наука кандидата Лена Дмитриевна
Трося-Лутинова суус сэнэрбитэ уонна
өрсүтүү булуоттодо “Иҥири иһуушки ази-
атенного мира” бырайыакка киирэн тэниэ
үлэлэһэрэ этин кыһырбитэ. Ону тута
ыһыһан, Кытаанахгаады “Ньургунян”
(эбидинсэйи М.А.Федорова), Бахсыһаады
“Сулусһаан” (Н.И.Барашкова),
Хадарууһааны “Мичиг” (А.А.Андреева)

Хайахсынтаагын "Күнчэн" (М.Н.Иларионова), Чакырдаагын "Күнчэн" (В.К.Еремеева) салайар улууяаннара биһэ түмээн, "Играем вместе" бырайыагы олоххо киллэрэн үлэһипитинэн барбыппыт. Үлэһэн иһэллэһиһи, бырайыагыт тутула сайдан, икхөөнө байытыһан иһитэ. 2016 сыта, төхүнүүтаагын учууталлар Сүбэ мунһахтарыгар Дьоксуһай куоракка М.А. Федорова "Образовательный кластер как эффективная форма работы сельских малокомплектных ДОО" дакылаттаһан кыттыбыта. Иитсоччилэр А.Д. Винокурова (Кылаанак), А.Д.Никитина (Хадаар), М.Е. Борисова (Хайахсыт), М.А. Матвеева (Чакыр), сэттиссээй Н.И.Барашкина (Бахсы) салааталарынан программалар суруллубуттара. Бу программалар суруллууларыгар улууһтаагы үөрэх уураһыһыһын специаһиһа А.С. Кайрыһаа көмөлөһүтэ.

Сыпты "Образовательный кластер "Тийик" как сеть виртуальных мастерских (на примере внедрения ФГОС в сельских маломасштабных дошкольных учреждениях)" дүң баг интерактивдүү

бу бырайыакка тахсыбыттыг. Бу бырайыактан балаан кыйгар Бүтүн Россиядагы "Новаторство в образовании" — куноруска кытты, "Самый успешный проект — 2016" в области разработки и реализации стратегии развития образовательной организации и повышения качества образования" номинацияда Лауреат буолбуттут уонна салгыы сыл аайы ытыгылар "Невская образовательная Ассамблея" 2-с туурал кыттарга ытыгыры туптунут.

Ийнээн саяатэрон, алтынны ый 20 күнүгэр Чурапчытаагы государственнай физкультуура уонна спорт институту салалтатын хамылаһыйатыгар (ректор ИИ.Тотомашев) биһигэ үлэһэргэ этин киллэрбиппит. Институтка 2014 сылаахха “Дополнительное образование” дьон идэҕэ үөрэтэр салаа хайысха аһыллан, күн бүгүн 150-тэн тахса устудуон кэтэктэн үөрэтэр. Биһиги бырайыакпытын хамылаһыйа болжомтолоскут истэн баран биһигэ үлэһэргэ сөбүлөспүтэ. Ол чэрчитинэн, научнай салайааччыбыт М.А. Манасьева салалтатынан бастакы Сүбө мунунах айыллыһы 28 күнүгэр бүсбүтэ. Мунунаах

Координационный Сүбэ састаабын талыбыг, сыгулаабы үлэтин быһаанын, Кластер балаһыанньатын биэргэтибит. Куоластааһын түмүгүнэн координационный Сүбэ салайааччытынан А.А. Андросова (Хадаар) талыллына. Ити курдук ээтэ кинигэтэ састаамаах Сүбэ үлэтин садалапта. Бырайыак кыра уһууһааннар проблемаларыгар олобурун таһыста. Уһууһааннар федеральнай стандарка киириниэригэр эбии үөрөхтөөһүн программаларын тэрийингэ, апын уһууһааннар күүсүтөх оруттэрин таба туһаан биэргэ үлэлиниэтигэр туһулаһар. Саппа бырайыак кинигэтэ тэйиччи ыраах олоһор адыһаах ахсааннаах оҕоһоох уһууһааннар олоһор усулуобуйаларыттан тутулууга суох, хаачыстыбалаах үөрөхтөөһүннэ хааччылар сүрүн сыаллаах.

Үлэбиг саяаламмыгынш, бэрлэа-
пыг саллаагчыгыгар Мариа Андреевна
Федорова, наугай саллаагчыгыгар
Марияна Алексеевна Манасьегова мах-
агчыгыгар тэргэбиг.

А.А. АНДРОСОВА,
Хатпардауы "Мичил" уһуяан
сэбиһинээһи.

Оболорбут суруйаллар

МОСКВА -- ЯРОСЛАВЛЬ -- РОСТОВ -- САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

Бастынг байй, билинг синаабыгыгар, оюо билинггэ-
көрүүгэ, кэпг далааһына. Араас дийдуга сылдыан
кэпг оёо-сааһаата, бистэ-көрөрө кэпгир. Ойгул түгэи
хас бигрэдигбиггэр тосхойбот.

Ол курдук Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэх-министирисибэтэ, оҕону эбии үөрэхтээһин кинигэ уонна “Дьулуу” оҥо биер сомоҕо хамсааһына сылын айыл “Наследники Победы – Победителим” дьон акцияны тэрийэн ыппаллар. Бу акция Аҕа дойду Улуу сэриитин кыргыһаахтарын ааттарын ытыктырыа, үйөтүгэрэ, киһилэр оторбут үтүө дьыалаларын кэлэр күлүнүбүз иһиэр сыйлаах-соруктаах ыһылыбыта. Билиги сэрии-сөөдүйбэт биер тойгулашпырт туһунан ахпыттары, хаартыскалары хомуйан летопись оторбутиут. Ону таһынан сэри, тыыл, көһөрүтүү бэтэрээннригэр, сэрин кэмни оторурут тимуровский үтэ ототуллубута. Уопсай бу акцияга 33 отосуна кыгытыбыта. Түмүскэ, иккис миэгэ букамыт, “Москва — золотое кольцо” уонна “Моя Россия: град Петров” дьон туристической турта 10 отодо путевка ылан үөрүүбүт үксэбитэ. Билигин сэри Мэнэ-Халхастан Сэбиэскэй Союзу Геройа Ф.К.Попов аатынан Баатар орто отсуолуга, В.П.Ларионов аатынан Майя орто отсуолуга уонна Кулун улуусттан Борогон орто отсуолата бараан колбиттэро. Уопсайа 40 ото уонна 4 сапайааччы эйэ дэмсэхтик биэртэ сырытыбыт. Билигин алын кулаас учуутала Яна Геннадиевна Стручкова улхан эданыбит курдук сапайааччы сырытта.

Бастықы кут

Алтанганы 15 күнтэр дэглээх Дьовуусай куораттан Араассыйа тэбэр сүрүбэр, Москвада сарсыарда эрдэ көтүүбүт. Сорох оёолорбут сана көтөр бусуһунар, соһуйуу, куттаныы бөдөтө. Москвада бириэмэни сүүйтэрбэккэ (6 час уруһууах) тинийдибит: Пидьыт үөрөн-көтөн көрүөтэ. Эдэрсэн бадайы кымыс, Маппа дигэн ааттаах. Оёолору кыпта уопсай тылы булан, начаас бөдөрүнүн, тэпээхтэти күртэ бусулта. Москва кыһыбэр кинингэр – Кыһыл болуоссаа баарбытыгыт. Ойно Вассилий Блаженнай храмн, Стасская башняны, Минингээх Пожарский пааматынныктарын, В.И.Ленин мавзолейын уопһа да элбэди юсөүтэ. Кыра нэһиликтэн кэлбит оёолор улахан куораты корон, соһуу-маһтайыны улаатта, барыта да наһаа интэриэһинэй. Мүмүгүт кус оёолорун курдук, Маһабытын баһаа сыйгытыбыт.

Ивксис кун

Автобусна сүлөөсөн "Москва литературная" дигэн маршрутунан бардыбыт. Онно XIX-XX-с үйө санатгынаары литератураны кытта, ол эбэтэр А.С. Пушкин, М.Ю. Лермонтов, Н.В.Гоголь, Л.Н.Толстой, А. П. Чехов курдук суруйагчылары кытта билсин буолла. Онно Н.В. Гоголь музейыгар сырыттыбыт. Музей Москва кияинигэр, Арбат болууссатыгар былыргы уһаайбаа баар эбит. Бу уһаайбагыгар кири түөрт сыл сүлөөбүт уонна манча олбүт эбит. Салгыы М.А.Булгаков музейыгар сылдан күммүт түмүктүмүтү.

Үнүс күн

Ярославль куоракка сырыттыбыт. Бу куораты 1010 сылтанча Ярослав Муударай кирииттэс оһорубуттан бээр бусбут. Куорат устун автобуска оһорон экикуруея бусбута. Оһуттан историко-архитектурный уонна художественный музейга сылдьыбыппыт. Н.А. Некрасов музей-заповеднигар, эһин дыһитигэр ылдьыттаабыппыт. Сүрдэх улахан, кыраһыайый дыһ. Үүһү турар дыһабыллыкалары көрөн, интэһитин туттуммакка, сыһыттыбыт. Билигин маһаһыттан ылар дыһабыллыкаларыттан чыһа ураты минниһэс. Кэһи

клубиг овогвобутун кыпта билсини бизчэрэ бусмбута.

Tordius kuu

Тордүс күүмүгүгэр Улуу Ростов куоракка сылдьыбыһыт. Автобуһунан сылдьан обзоргай экскурсия буолбута, Ростов Кремлин олох сэргэтибит. Того булчутай? Ол курдук хас Сала дьыл айы күүт кэтээр “Иван Васильевич мөһөт профессия” кинио сорох эикулара минн уһуллубуттар. Сергиев Посад храмыгар киирө сылдьыбыһыт. Биһиги итгэлибит атын буолан, дьон тапараа үлэрин сэргии кордубут. Храмина киирөрүгэр кыргыттар баһаһарын кистиэхтээх эбиттэр. Храман сибтөй уу ылбыһыт. Киһилик Москвага айаһабыһыт.

Бонис кун

Москва куоракка сырыттыбыт. Ол курдук улуу суруй-
аччыларбыт А.С.Пушкин уонна Л.Н.Толстой
музейдарыгар сылдан чаканы да ол үйдэ тийибит көрүстө
буолубут. Кинилэр айар тылланнара маһан садаламмыта
дигэн саван, оссо долгуйдубут. А.С.Пушкин хоһоонун
доргуччу ааһар да санаа баара. Оттон Л.Н.Толстой суруй-
бут романнара — нуучча литературатын билэр көтөгүтүтүтэ.
Ити курдук бэниэ күмүтүтөр литература аһыттах
эйгиллэр сырыттыбыт. Күнөө Савки-Петербург куоракка
Ленинградский вокзалтан почтанын айыппаһыбыт.

АЛТЫС КҮН

Сарсарда хоту Арассыйга килбэйэр киинигэр - Санкт-Петербург куоракка тийдибит. Вокзалтан тахсаан, туту бу куораты собуулообит. Манна сымдыбыт дьон сүрэтин хааларан барар дьон мээнигэ элбэгэр эбит. Питер киинигэр экскурсия буолбута. "Ленфильм" кинокомпанияга сымдыбыппыт. Манна кино уһулуутун историята, костюмнэр, нагараадалар, режиссигэр бааллара. Олус илгэригинэй. Бал, бойбобити кино артыыстарын күрдүк саккамыппыт. Ону тэнэ Мариинский театрга сымдыбыппыт. Араас музыкальнай инструментаары илэ харахпыттан көрбүппүт. Театр артыыстара опера булан иһитиннөрбүттө.

Сэтгис күн

"Древнерусский город Ладога" дин обзорнай экскурсия бусибута. Олгон Этнографической музейга сыллыбылтыт. Манна Аяксыыйа смуктарын олотор дьыллор, туттар маллара, таагастара барьта баар. Сүрдөх илэриһиниэй. Киһо тогтору Москвага барбылтыт. Манан биһиги кытас, ол эртэри үгүһү билбис-көрбүт илэриһиниэй уонна умугулубат айыммыт түмүктөр. Биир ислим экаменга оһус туһалаах айан бусула дин санылбыт. Биирдэ итибигтээбэр, тутан-хабан, илэ корон илэбиниге таһаа үчүгэй.

Төрөнүүдтэрбигийгэр, Хагаар орто оосулагын дүрэн-
тэригэр Александр Петрович Лукницка уонна бу ахынаа
кыһынарбыт, сүрүсбигт кыһыбигийгэр нигэр үлгэр дүрэн-
тэри сэлбуйааны Лидия Ивановна Лукницка барца мах-
талбытын тэригэбигт.

Сайаана ДЪЯЧКОВСКАЯ, 10-с кълмис,
Дайаана ДАВЫДОВА, 11-с кълмис үөрэнзэччитир.

Уйгуну-бийангы дэлэтий – барыбыт сөрүкпут!

Уйгуу Кыхата

"Чурапчы" ТХПК "Сага олох" хаһыакка ыйга биридэ тахсар анал сыһыарыпта

№ 11 (57)

2016 сыл
Сэттинньи
10 күнэ
чэппиэр
№ 122 (11289)

ТЭРЭЭНИННЭЭХТИК, ХААЧЫСТЫБАЛААХТЫК

Быйыл күһүн илби буйунаа сүөһү, убаһа өлөрүүтүн туһунан "Чурапчы" ТХПК бырабылыаһынын председателин солбуйааччы Дмитрий Дмитриевич Носов биллиниһэр.

2017 сыл объекттарына тохсунууттан үлэниэхтээх эти тууу, аһылаһын рекламалар бэлэмнээн сайын киин буйунабытын олбуоруттан саалаан бары

пыт бетонунан муостуланна. Ис сууйар, ветеринарнай үлэнигэр анааһыс ылар хосторо тус-туһунан буолла. Түөрт ветспециалист тэһэ сылдыстылар. Итиннэ үлэлэр хайдах барытарын, түмүгүн туһунан улууспут хаһыатыгар сырдатаан турабыт.

Күһүнгү өлөрүүтү эрдэттэн былааннаан тэрээниннээхтик, кэмгэр ылытыбыт. Эт толор тымныылар саалаанааттарын, эрдэттэн дуогабардаһыт хаһаайыстыбаларыттан, биридэһэн чааһынай дьонгон сүөһүнү, убаһаны адалан өлөртөөтүбүт. Ордук үчүгэйдик Соловьев нэһилигэ туттарда (200-тэн тахса сүөһүнү). Барыта 600 сүөһү, 100 убаһа өлөрүлүннэ. 60 киһи үлэстээт. Барыта – бэйэбит дьоммут. Бизэ күн иһигон бүтэрэбит.

Тизийиң-таһыма 5 суоннары дуогабардаһан үлэстэбит. Эт барыта ыска-лаакка угулунна. Улууспут дьонугар-сэргэтигэр, оскуолаларга, уһуйааннарга ыйдарынан былааннаан аһыага таһаарыахпыт. Неронрига дуогабарынан, Дьоккусайга бэйэбит мааһыгынарбытын хаачыйыахпыт. Быйыл күһүнгүтүн буйунабыт саалаааччынан Айаал Константинович Поиссеев үлэстэн ээр. Ор сыларга тэригэбит бордууксуйатын баһылыта саалаааччынан сылдыбыт уопуттаах үлэһит. Эт хаачыстыбага үчүгэй.

Улууспут олохтоохторо, бийиги тэригэбит онорор бордууксуйатын — эти, үүтүн оттоһуктары хамаһык аһылаһыт!

Кэсттэ
Алексей СЛЕПЦОВ.

ТЭТТИК СОНУННАР

СҮӨҮ ТӨРӨӨҮНЭ САЛААННА

Мылдакыйтаагы сүөһү көрөр комплекскка 200-тэн тахса боруода сүөһү кыстаан турар. Барыта 14 киһи үлэһит. Сүөһүлэр туруктаах үчүгэй. Билигин турутууна, 4 ынах төрөтө, үүтү баһыны саалаан туттаран эрэллэр.

БОРУОДА СҮӨҮЛЭР ОННУЛАРЫН БУЛЛУЛАР

Улууспутугар сүөһү борудатын тупсарыта былааннаах үлэ барар. Ореспүүбүлүкэ салалтата бу хайыскага анан үл-харны көрбүтүгэр, нэһиликтэр утары үбүлэһинэр. 124 сүөһү түнэтилибит. Киһилэр сүөһүгэ наадылар элэр баһыларга, хаһаайыстыбаларга бэригээн бүтүннү күлүк кыстыккарыт булан тураллар.

ХОТУГУ УЛУУСТАГА КӨМӨЛӨҮӨХТЭРЭ

Быйыл сайын хотугу улуустар ууга бараннар сүөһү, сылы интигитигэр күчүмэҕэй баһыаннааһа киридилэр. Киин, илин эгэр улуустар итиннэ оһорунууга көмөлөһүөхтээхтэр. Бийиги улууспут сылынан дьарыктанар 14 баһынай хаһаайыстыбаларга 200 убаһаны кыстаганнар, аны саас киһилэргэ аһылаһаахтар.

Мария МАКАРОВА,
Тыа хаһаайыстыбатын
управлениетын кылабынай
инженер.

ҮҮТ СОБОТУОПКАТЫН 2016 СЫЛ УОН ЫЙДААХ ТҮМҮГЭ (ТОННАНАН)

п/п	Наслега	2016 план	показатели за 10 месяцев 2016							показатели за октябрь 2016						
			План I-X	факт. I-IX	разница от плана	выполн. в %	факт. 2015 г.	2016 г.к. 2015 г. (+,-)	в %	план октябрь	факт. октябрь	разница от плана	выполн. в %	факт. 2015	2016 г.к. 2015 г. (+,-)	в %
1	Алагарская	317,0	293,4	401,1	107,72	136,7	372,63	28,49	107,65	22,8	39,2	16,44	172,1	35,44	3,80	110,73
2	Бахсытская	419,0	388,0	369,1	-18,90	95,1	303,36	65,74	121,67	30,2	20,9	-9,35	69,0	26,98	-6,13	77,29
3	Болтогинская	277,0	256,5	220,7	-35,79	86,0	149,11	71,60	148,02	20,0	18,0	-2,01	90,0	14,20	3,80	126,75
4	Болугурская	564,0	522,2	495,3	-26,92	94,8	405,78	89,49	122,05	40,6	46,8	6,22	115,3	40,42	6,40	115,83
5	Арылахская	324,0	300,0	318,1	18,15	106,0	275,82	42,33	115,35	23,3	22,2	-1,14	95,1	21,89	0,27	101,23
6	Кытанахская	235,0	217,6	253,2	35,58	116,4	227,61	25,57	111,24	17,1	18,9	1,82	110,6	14,45	4,47	130,95
7	Мугудайская	475,0	439,8	427,4	-12,41	97,2	433,73	-6,33	98,54	34,2	43,0	8,80	125,7	36,98	6,02	116,26
8	Ожулунская	588,0	544,5	595,4	50,93	109,4	551,29	44,14	108,01	42,4	47,5	5,08	112,0	45,31	2,18	104,81
9	Соловьевская	497,0	460,3	616,5	156,23	133,9	496,37	120,16	124,21	35,8	38,3	2,48	106,9	39,60	-1,31	96,68
10	Сыланская	720,0	666,7	733,9	67,17	110,1	663,05	70,82	110,68	51,9	50,1	-1,83	96,5	40,46	9,61	123,74
11	Тепейская	290,0	268,5	255,3	-13,21	95,1	265,57	-10,28	96,13	20,9	25,2	4,26	120,4	18,79	6,37	133,89
12	Хадарская	372,0	344,5	410,6	66,10	119,2	416,93	-6,33	98,48	26,8	38,6	11,83	144,1	31,84	6,79	121,31
13	Хатылынская	331,0	306,4	314,6	8,19	102,7	251,94	62,66	124,87	23,8	22,2	-1,63	93,1	19,66	2,51	112,75
14	Хайхсытская	284,0	263,0	302,6	39,62	115,1	285,47	17,15	106,01	20,5	24,0	3,48	117,0	18,98	5,00	126,33
15	Холтогинская	599,0	554,6	554,3	-0,28	99,9	511,94	42,38	108,28	43,2	47,8	4,58	110,6	27,85	19,93	171,57
16	Чакырская	456,0	422,3	549,3	127,05	130,1	546,55	2,80	100,51	32,9	57,1	24,18	173,5	46,17	10,91	123,64
17	Чурапчинская	307,0	284,2	211,3	-72,93	74,3	249,23	-37,96	84,77	22,1	23,3	1,24	105,6	23,70	-0,36	98,49
	По улусу:	7055,00	6532,50	7028,8	496,30		6406,4	622,43		508,5	582,9	74,45		502,71	80,24	

Уон ый түмүгүн 6532,5 тоннаһы ылар былаан 7028,8 тоннаһан толорулуунна. Алтынньы ый былаана 508,5 тонна буоллаһына, 582,9 тонна былаанна. Быларыныгы тустаах кэмгэ уон ый түмүгүн 6406,4 тонна, алтынньыта 502,7 тонна ыаммыта.

Ордук үчүгэй көрдөрүүтү, уон ыйдаах былааннарын 136,7 бырыһыан толорбут Алагар,

133,9 бырыһыаны ылбыт Соловьев, 130,1 бырыһыан ситиһилээх Чакыр, 115,1 бырыһыаннаах Хайхсыт нэһиликтэрэ ситистилэр. Отгон мөлгөх көрдөрүүлээхтэринэн 74,3 бырыһыан көрдөрүүлээх Чурапчы, 86,0 бырыһыаны ылбыт Болтоно, 94,8 бырыһыаны ылбыт Болугур нэһиликтэрэ буоллулар.

Алтынньы ыйдаах былааны 173,5 бырыһыан

толорбут Чакыр, 172,1 бырыһыаны ылбыт Алагар, 144,1 бырыһыан ситиһилээх Хадаар, 125,7 бырыһыаннаах Мугудай нэһиликтэрэ иһинки табыстылар. Мөлгөх үлэстэһэринэн 69,0 бырыһыан көрдөрүүлээх Бахсы, 90,0 бырыһыаны ылбыт Болтоно, 93,1 бырыһыаннаах Хатылы нэһиликтэрэ буоллулар.

САҢА КОНЮШНЯ ТУТУЛЛАР

„Чурагч“ ТХК Мянгаданийнх нь
суул хэргийнх нь уруксуу авианорт
территориань арбаа өтгүэр сана
комонни тулар.

Бү үлгэр 6 килолэгж бирмэтгэ сүлдэр. Бирмэтгэрлэрэ – тууу үлгэрлэр усунуах Сергей Николаевич Спиридонов. Комсомля нэгэ 18х12 м. Ог аһыгж хажууар кыбын, аһаар дэл туулуоохуах. Үлгэрлэгтэрэ ый юрмгэ буолбут. 10-ча күнүгэ бүтэрэр бэлэннэххэр. Туууу ыһар, ис өгүгэр

сэлбэлх килгэрлэр (сэлбэлх систем) мэтэрлэлх килгэрлэр бааллар. Үлгүлгэр сэлбэлх килгэрлэр, алхылар килгэрлэр аналлах бэлх туррууруулуб. Быйл аяномсмай ууан сэлбэлх килгэрлэр килгэрлэр, элгил галхылан сэлбэлх килгэрлэр.

Сигэл-хэлэл үлдэгдлийг хийлгэж, үлдүүс сүүрүк салгылаар туруулахаар. Апы сайн бэлтгэлээр „Миний арга оогнуулаар“ апын сүүрүүрэгдэ нэлтэргэ бэлтгэж, нэлтэргэ.

 CO^4 corp.

ҮС БЫРААТТЫҢ ГОВОРОВАР

Билигтн тыа сириттн ыччаг күүрүрү, кини сиртүрү тардыһара, сүөһү үлүһүтүн тийэр күнүгүдн олук туттар баар чамчы. Ол эрээри төрөөбүт түкүбүлөрүтүн тыйбакка, күн сирин корбут дойдубуларынгар олуксуһан, төрүт дьарыкатынан — сүөһү-сылгы итүн олорор ээр дьоннор баалара кинини үөрүр. Оттон биэр ыал 3 уола бары ИИ буолан, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктаһара сүдх кистүү буолуо. Ошук ыалдьарынан Сылан Уһун Күөлүтэр олорор Говоровтар дьаг күүттүрүн аатыахха сон.

Кинизор кинизогээрй?

Ол Инжикетий, Сергей, Адаксий
Говоровтар дэхи 3 биирээ торообу.
быраһтымылар (хаарыскаа) буолаллар.
Үһүөн, оро оро курдук, орто оскуоланы
бүтэрэн, дэһиттэр механиктор идэһэрин
баһыһан, кэрэһимэни, оҕолонон-уруу-
лунан, дьаһынгон-уоттанан дьонноруттан
туһана тэлэһэнэни ээһигэ олороллор.

Ажалара Афанасий Ишюкентьевич урукута сонхус сыгыһыла, ээноволу Ыһыһылы кинигитэн „Кыл“ диил башһылай хаһайыстыба тэригэн, уокиттарыһылы биирчэ ор сүдү-сыгы кутаах („дьярыһаах“) буолан, сүүрүк аттары иппигин каллары дьярыһаана сыгыһыта. 2011 с. хаһайыстыбатын

орло уолугар Сэргэйгэ тутарбыта. Билингв пенсияҕа оорор, психиатр тутар мунхаһыта. Ийэпро Анастасия Васильевна — аһаар индустриал, поруот маастара, майгылаар бастыта, бэртээхэй хаһаайыта, эйбэкс эбэс.

Улхамн уол Кисэ, аҕаһын
уумманыла, эмгэ сыгы куттаах. Алпа
сыппаарыга тустан ИП тэримин,
быраһынныын Афонькыны дьонгоой
овотун иннигинэн дыарыктаахтар.
Биһиги 4 үөрсөктөр, быһыи 14 убаһаны
иннигэ хааллардылар, сүрүн
холуһаларын күрүөлөөбүнн
сараммылар. Эһий ый ферманньик
граппна кирисэн эбин база туттан,
сымтларыи ахаанын лаша эбэтэр

ΥΓΥΟ ΒΑΝΥΠΕΝΚΤΑΡ.

Орло уул Сергей 4 сүүлчээр эхр фермер гравыгар тиксэн тижинисе, сүүлү, салгы атыластыга. Ынах сүүлүг 40-ча тобого пийгз, азыах салгылаах, сибинилгэтэх. Эссо куурус, кук илгэр быкыллаах. Сергей бийыл күлүл сага жолон тутуна. Салгы ил жолон тутунаан суруйуум.

Хотон уратъ и чаржа

Өлүктөз, урд, дига суук поликарбонат сабылгак Мутудий пенсионера Н.Н. Жергин холонун тулутан хайыгтарга хасидданы сурыйдум. Бу хотон ксммий 18х9 м (гобо баулар кыра-улуан пыла тутусха сол). С. Говоров холон Мутудий Жергин холонутан сорх урхыгара:

1. Утарыгдурд илүүдэл 2 удаахан зэвн
полиуретанг түнлүксүрдэх. Биэр
түнлүк аяагыр 3,0х0,8х5 м илүүдэл
гидропон, расада үүнүгээр агаллах
царниктаах.

2. Бишр уһутар 2,5-тонна уу кэирор шастисаан оноһуллубут кыра сүһүрүри, торообут ынагы уулатарга, парникка кутарга аналлаах эмкэстээх. Сас олунньуттан 3-4 сибияныно ороһут тутар мээстэлээх, 10-ча куурусса турар испонжор ыһаммыт куржыныккаах.

3. Икки ухун испогонин үөһө өгүтүрүмүн строиликалары мүдүрүтүн поликарбонаты токурутан савалыбыг хаар иппибэг ухун сиппийгэс жөн түнүдүгүрүөк.

4. Хотон таһын биһр өтүтүр ыаахтар,
аһын өтүтүр сүбэн сүсүтүр сас аһыар

тус-тусна дэлгэрлэх, утары сүлжмүү муньыр куруулж, Иннаки испиш тага халгаһыһылан саалыбын. Охио сайлһы айыла уруфуйлаа, ИП "Говоров" диги сурукнаах баннер ыйамыг.

Ойууга, үргэсүх, хаар, шивнэх жолон
Уулс Күүлэ түгүлүгэ. Ойло габилж
дэбиллүгэ (бальбик Е.А. Силев)
комону оморбута бийрэнгэн эрэ сөл.
Эргэ маньлук жогону Мугулайга НН.
Жерин түгүлүгэ.

Сорохтор поликарбонатг сэлхата
наһаа ыһархан, үлгүг суук, тэстэр элп
дигн сирэлтэр, араастан куугуулулар.
Кийгэр торуг сэлэстэрэллэр. Сэргэй бу
хононулар 40 тьһ. солубобайга поликар
бонат аһьыласта. Элбк куруук. Отгон
киви маһыан үрүтэбигг буоллар, 10
кубометр хапнаһы 120 тьһ. солк.
аһьыһыһ, онно 30-ча буруус, эбгэр
лафер оһуо маһыан сэлэһыһ, дигһы
үлгүн ороскутун эбн кэбигһ. Роса
бэлһыһыһыһ аһьыһа 100 сыт сытар
дигһэр. Поликарбонат да барбаһаһара
буһуо. Отгон борууһуһаһыһ үчүсүдүк
оһордохко, тэһиһигг эрбиг.

Маншлык оһуот, үртэ, дана суок
Жерин хоюноро сьаннага кырыа,
тутуута түрүө, сьыдыга, ыраага,
экироуоту сирэ аһыйага, үлүннүрө
табыластаага суок даҕалы мокуоро суок.

Эдэр фермер С. Гоноров бийнл сага
хотон тутган үлэмийгэ-хамсылыга,
сүлүүгүн-аһын дэлгэргэ багата охсо
сүлүүгэ, үлэ үлүүгэ сүүлэн.

Түмүк

Билиш дон-сэргэ орлогутар
Дуураагастар кыйбаг буолу сүөһү
үлүһүн тубаран иһэлэр, элүүсү
хотоннон куоталлар** диги ой-саага
нарһаммыга сымыйа буолбатах. Он
эрэри кэллэки сыһарга үлүһүн
салалга араас треннары олохтоон, элүү
сүөһү үлүһү киирэн элүүсү
кэллэки үлүһү, иһлэки элүүсү үлүһү.
Оно бу Иннокентий, Сергей, Афанасий
Говоровтар куруук дууһааһык
торообут дойдуларын, тыа сириг
таһылар, сүөһү-сыгы иһлэкигэ дуу
рыкчалар элүү, паһиот ыччалар баһы
ра холобур буолуохтун.

ИВАН ПРОХОМАРЕН

Сыныларының бәтмигүзү Алексей СЛЕПЦОВ.

